

Z.A.Raulinaitis

Į PAGALBĄ ŽIEMGALIAMS (Pagal Livonijos eiliuotą kroniką)

13 amžiuje prūsų kraštams patekus į vokiečių ordino valdžią, kryžiuočiai pradėjo smarkiai puldinėti lietuvių žemes. Daugiausia nuo tų puldinėjimų kentėjo žemaičiai. Tačiau lietuviai, nors ir ne visada, tuos žygius atremdavo. Be to, lietuviai gana dažnai rengė žygius ne tik į Prūsus, bet ir į rytus bei šiaurę. Prie pietinės Lietuvos sienos tuo metu buvo gana ramu, Volynės kunigaikštystė Lietuvos nepuldinėjo, nes pati nesijautė saugi. Neramūs jos kaimynai lenkai ir nuolatinė totorių grėsmė vertė ją su lietuviais gyventi taikiai.

Tuo tarpu šiauriniai lietuvių kaimynai žiemgaliai kovojo su Livonijos ordinu. Lietuvių raiteliai, žinoma, paremdavo žiemgalių laisvės kovas. Tačiau ne visi žygiai į šiaurę buvo dėlto rengiami, dažniausiai rūpėdavo prisiplėšti grobio. Apie vieną tokį drąsų, nors ir nesėkmingą, žygį eiliuojama Livonijos kronikoje.

Grobio žygis už Dauguvos

1282-1284 metų laikotarpiu Livonijoje ir Prūsuoje keitėsi ordino vadovybė. Livonijos magistras Mangoldas išvyko į Palestiną ir jo pėdsakai dingo. Jo vieton magistru buvo išrinktas Vilekinas (Wyllekyynn), o ordino didžiuoju magistru - Burkhardas. Livonijos eiliuotosios kronikos autorius sako, kad

Rygoje valdant magistrui Vilekinui, lietuviai užpuolė Rygos arkivyskupo žemes, kur grobė ir degino.¹

Lietuvių raitelių pulkas, greičiausiai Našios kunigaikščio Karijoto vedamas, peržygiavęs per sėlių žemę, pasiekė Dauguvą ties Aizkraukle. Ta pilis priklausė ordinui ir joje buvo kryžiuočių įgula. Persikėlę per užšalusią Dauguvą (žygis vyko 1284-1285 m. žiemą), lietuviai grobė apylinkes, priklausiusias Rygos arkivyskupui į rytus nuo Aizkrauklės.

Užpuolimas buvo netikėtas. Aizkrauklės komtūras su savo turima nedidele įgula nedrįso pulti ir sulaikyti užpuolikų. Tačiau jis tuoj pat nusiuntė pranešimą apie pavojų į Kuoknesės pilį. Ši pilis tada priklausė ne ordinui, bet Rygos arkivyskupui, nors jos pilininkas buvo ordino paskirtas "houbtmanas". Mat arkivyskupas nepajėgė pats surinkti pilyje reikiamos įgulos. Gavęs žinią ir išpėtas apie pavojų, Kuoknesės pilininkas, ordino riteris, skubiai sušaukė apylinkės vyrus, lybius. Pagal Kroniką, šaukiamieji "labai noriai ėjo". Greitai sušaukęs "puikų būrį", Kuoknesės pilininkas pasiryžo smogti įžūliams užpuolikams. O lietuviai, grobdami apylinkes tarp Aizkrauklės ir Kuoknesės, pastebėjo, kad Kuoknesėje yra telkiama kariuomenė:

*"Lietuviai greitai sužinojo,
kad prieš juos išeiti
ir kraštą ginti pasirengta.
Kai jie tai pastebėjo,
skubėjo atgal į savo šalį,
nes bijojo pralaimėti.
Pasiglemžę savo grobį,
jie laimingi grįžo per Dauguvą,
vildamiesi sugrįžti į savo kraštą".*

Vos tik lietuviai spėjo pasitraukti į Aizkrauklės apylinkes ir pereiti užšalusią Dauguvą, Aizkrauklės komtūras irgi skubiai "išsiuntinėjo savo šauklus", be to, "jis liepė broliams /riteriams/ imti ginklus". Tačiau, kol jo kariuomenė susitelkė ir pasiruošė,

*"Komtūrai buvo pranešta,
kad pagonys jau pasitraukė".*

Kronikoje sakoma, kad, sužinojęs apie priešų pasitraukimą, komtūras "labai įtūžo". Sulaukęs skubiai atžygiuojančios Kuoknesės įgulos ir vietinių pašauktųjų paremtas, komtūras ryžosi skubiai vyti besitraukiančius lietuvius.

¹ Livonijos eiluiotoji kronika, 9801-9898 eilutė - laisvas vertimas.

*"Dauguva buvo kietai užšalusi
ir jis su savo būriu ją perėjo.
Ir iš Kuoknesės atvyko
brolis, apie kurį kalbėjau,
kartu su juo ir narsūs vyrai:
jie visi norėjo tuojau vytiš pagonis,
todėl nuskubėjo jų nueitu keliu.
Išsiųsti priekin jų žvalgai
užtiko pagonių pėdsakus."*

Nors lietuvių raiteliai ir labai stengėsi skubėti, tačiau paimtas grobis trukdė jiems greitai žygiuoti ir

*"Lietuviai netrukus pajuto,
kad paskui seka brolių būrys".*

Lietuviams teko greitai apsispręsti: ar trauktis palikus visą grobį, kurį sudarė įvairios gėrybės, gal ir varomi galvijai, arkliai, nors jų kronika nemini, ar sustojus ir atmušus persekiotojus - grįžti su visu grobiu Našion. Lietuvių vadas Karijotas nusprendė sustoti girioje ir apsaugoti stovyklą medžių sąvartomis. Jis pasitikėjo savo jėgomis, nes nemanė, kad persekiotojai taip greitai sutelks stiprų pulką:

*"Lietuviai jautėsi išdidūs
ir sustojo girioje stovyklon.
Jie taip kalbėjo: "Atskuba pas mus broliai,
o mes nieko iš jų neatėmėm,
jie patys atgabena mums savo lobius.
Dabar turime tik būti narsūs.
Taip kalbėjosi lietuviai.
Aplinkui save ir savo žirgus
jie buvo paruošę medžių varčias".*

Pasiviję lietuvius ir atsidūrę priešais medžių sąvartas, livoniečiai sustojo. Jiems reikėjo nusėsti nuo žirgų ir pėsčiomis pulti lietuvių sustatytas varčias.

*"Kai jie nusėdo nuo žirgų,
pagonys puolė bėgti prie jų."*

Tarp besirikiuojančių kautynėms livoniečių ir juos puolančių lietuvių kilo arši kova:

*"Daug vyrų ten žuvo
iš abiejų pusių nuo grėsmingų kalavijų.
Nuo kraujo paraudo kautynių laukas".*

Lietuviai tikėjosi drąsiu puolimu atmušti persekiotojus ir atgrasinti juos nuo varčių puolimo. Tačiau livoniečių pasirodė besą daug daugiau, ir staigus lietuvių puolimas žlugo:

*"Broliai įsiveržė į varčias,
šešios dešimtys pagonių buvo nukautų,
vienas iš jų vadų gulėjo negyvas,
kiti pasitraukė iš kovos"².*

Žlugus lietuvių puolimui, varčios liko nesaugomos. Besigindami žuvo ir tie, kurie mėgino ten ieškoti saugumo, žuvo ir lietuvių raitelių vadas kuni-
gaikštis Karijotas:

*"Lietuviai paliko ten daug žirgų,
skydų, iečių ir kalavijų.
Laimingas galėjo jaustis,
kuris bėgdamas pėsčiomis
sugrįžo Lietuvon.
Jie neteko ir Karijoto /Schoriat/³,
žuvusio kovos lauke:
lai dejuoja dėl jo draugai".*

To nedidelio (gal 200-300 raitelių) pulko užpuolimas yra vaizdžiai aprašytas kronikoje. Patyrę nedidelių nuostolių ir atsiėmę visą grobį, livoniečiai grįžo į namus:

*"Broliai kartu su būriu krikščionių
pasiėmė visą grobį.
Du broliai buvo nukauti,
apvertki jų nereikia.
Visi kiti grįžo sveiki
į namus ir tuojau
pranešė magistrui apie žygį.
Jis dėl to labai dėkojo Dievui
ir Jo mielai Motinai..."*

² Skaičiai 60, 600, 1600 ir panašūs dažnai minimi kronikoje nebūtinai turi reikšti tikslų skaičių, dažniausia jų prasmė - daug

³ Deutsch - Ordens - Chronik: "Tas magistras /Wylleckynn/ kovojo prieš lietuvius ir nukovė jų vadą /Hoeuet Mann/ ir šešiasdešimt jų geresniųjų /kilmingųjų/, o kiti išlikę pabėgo, ten krito ir du ordino ponai /riteriai/".

Heiligenbergo pilis Žiemgaloje

Naujasis Livonijos magistras Vilekinas, kaip ir kiti valdžiusieji prieš jį, siekė per Kuršą ir Žiemgalą susijungti su Klaipėda. Tačiau tam vis kliudė ordino valdžiai nepasiduodantys žiemgaliai. V.Urbanas (W.Urban) taip apibūdino Vilekino problemą: "Anksčiau daryti karo žygiai nepajėgė įbauginti tų atkaklių pagonių, nes žiemgaliai buvo karingesni ir daugiau užgrūdinti vargų ir kančių, negu ordino nukariauti jų kaimynai (kuršiai ir lybiai), be to, jų geografinė padėtis buvo palanki jiems. Daugybė upių ir tankios girios trukdė riteriams juos pulti, tačiau apylinkės buvo palankios mažiems negausiems karių būriams"⁴.

Apie magistro Vilekino rūpesčius, kaip priversti paklusti tuos nenuoramas žiemgalius, eilijuojama Livonijos kronikoje⁵:

*"Magistras Vilekinas galvojo,
kaip nuliūdinti žiemgalius
ir padaryti jiems tiek bėdų,
kad atsikratytų jų".*

Dėl žiemgalių, be abejo, daug kartų buvo kalbėta ir tartasi ordino viršininkų ir komturų pasitarimuose. Matyt, viename pasitarime magistras priėmė sprendimą, kuriam riteriai pritarė:

*"Jis klausė brolių patarimo,
kaip tą įvykdyti.
Jie patarė jam tuojau
statyti tame krašte pilį,
tai būtų naudinga krikščionybei.
Kai jis tą išgirdo,
nuoširdžiai nudžiugo".*

Magistrui duotas riterių patarimas rėmėsi ilgamečiu ordino patyrimu. Pilis statydami ir jomis naudodamiesi kaip atramos taškais užkariavimo žygiuose, kryžiuočiai pavergė visus Prūsų kraštus, įsigalėjo Kurše, lybių žemėje, Latvijoje ir net Estijos kraštuose.

Gavęs pritarimą savo planui, magistras nutarė tuoj pradėti paruošiamuosius darbus:

⁴ Urban W. The Baltic Crusade. P.244.

⁵ Apie Heiligenbergo įkūrimą/Livonijos eilijuotoji kronika.- 9899-9960 eilutė - laisvas vertimas.

*"Jis tol nenurimo,
kol viską sutelkė,
ko statybai reikėjo,
net rūbų ir maisto".*

Visos reikalingos pilies statybai medžiagos buvo sutelktos Rygoje. Iš Rygos tai buvo gabenama laivais Lielupės upe į Mintaują. Viskas buvo planin-
gai ruošama numatytam 1285-1286 m. žiemos žygiui.

*"Magistras buvo protingas,
iš gėrybių nieko nepaliko,
liepė viską gabenti į Mintaują.
Buvo padaryta, kaip įsakė."*

Pasiruošimai pilies statybai truko beveik visus metus. Atėjus žiemai, ma-
tyt, gruodžio pabaigoje ar sausio pradžioje, Rygoje buvo sutelkta Livonijos
kariuomenė. Kartu su ordino daliniais ir Rygos arkivyskupo pavaldiniais žy-
gyje dalyvavo ir Danijos karaliaus atsiųstas būrys iš Estijos:

*"Ir taip kitą žiemą
magistras suruošė žygį.
Jis nesigailėjo pastangų
verbuoti vyskupo ir karaliaus vyrus,
ne vieną karžygį iš jų jis laimėjo
ir brolių gerą būrį surinko.
Kai ta kariuomenė susitelkė Rygoje,
magistras labai apsidžiaugė".*

Sutelktą didelę Livonijos kariuomenę magistras Vilekinas išvedė į žygį
prie Tervetės. Iš pradžių vedė pro Balitės (Balat) ežerą į Mintaują. Ten buvo
suplukdyta viskas, ko reikia pilies statybai. Pražygiuojanti kariuomenė pasi-
ėmė tuos reikmenis ir išteklius:

*"Kariuomenę jis nuvedė
prie ežero, vadinamo Balat.
Daug vėliavų ten matėsi,
kariuomenės vora buvo ilga ir plati.
Buvo jojama iki Mintaujos.
Ten buvo pakrauta daug rogių.
Buvo išžygiuota prieš žiemgalius
ir atžygiuota iki Tervetės".*

Naujoji ordino pilis buvo pastatyta ant kalvos, visiškai arti Tervetės pilies. Kalva buvo pavadinta Šventuoju kalnu, nuo jos ir pilis gavo Heiligenbergo vardą. Magistras iš patyrimo žinojo, kad pulti stiprią žiemgalių Tervetės pilį, gausios įgulos ginamą, būtų nuostolinga ir ilgai truktų, be to, susilauktų kitų žiemgalių pilių antpuolių. Todėl norėdamas neutralizuoti pagrindinę žiemgalių pilį Tervetę, sutelkė pajėgas ir ėmėsi Heiligenbergo statybos.

*"Magistras nusprendė
statyti ant vieno iš kalnų.
Ir pastatė didingą pastatą:
brolių patartas tą padarė,
pastatė pilį.
Pavadinta ji buvo Heiligenberc,
jos vardas labai pagarsėjo".*

Baigus statybą, pilyje buvo palikta daug įvairių medžiagų ir daiktų. Piliai ginti buvo įrengta sava "artilėja" - akmensvaidės mašinos - ir įkurdinta gausi kariuomenė. Visi darbai pilyje liudijo jos paskirtį: būti tvirta atspara, neutralizuojant Tervetę, puldinėjant apylinkes, neduodant ramybės gyventojams, baudžiant juos už nepaklusnumą ordinui.

*"Pilis buvo gerai aprūpinta:
kas tik gyvenimui reikalinga,
visko buvo parūpinta.
Buvo atgabentos ir dvi akmensvaidės.
Griovys buvo iškastas,
o viena akmensvaidė buvo visko pilna".*

Atlikęs visus statybos darbus ir pilį aprūpinęs, magistras Vilekinas davė įsakymą kariuomenei grįžti namo:

*"Visi pakilo grįžti atgalios,
pilyje palikę tris šimtus vyrų,
visi kiti iš ten išjojo.
Magistras ir broliai,
riteriai ir kryžiuočiai
iš tos pilies grįžo atgal.
Po to į Rygą.
Magistro noras išsipildė...
.....
darbas buvo atliktas,
kaip sumanytas."*

Žemaičiai puola Heiligenbergą

Vos tik Livonijos kariuomenė spėjo išžygiuoti į Rygą, prie magistro Vilekino ką tik pastatytos Šventajame kalne pilies atžygiavo stiproka žemaičių kariuomenė. Jie turėjo pulti ir sugriauti Heiligenbergo pilį. Matyt, žemaičiai atžygiavo žiemgalių prašomi ir pasišovę juos gelbėti. Tačiau kol žemaičiai pasiruošė žygiui, kol sutelkė didelį raitelių pulką, Vilekinas spėjo užbaigti pilies statybą ir tvarkingai išžygiuoti atgal į Rygą. Žinoma, Heiligenberge buvo palikta stipri kariuomenė ir daug ginklų. Livonijos eiliuotojoje kronikoje rašoma:

*"Pilyje, kurią minėjau,
buvo palikti narsūs kariai,
be to - arbaletų ir pakankamai strėlių"⁶.*

Nepastebėtas ir netikėtas žemaičių kariuomenės atvykimas liudija prastą ordino žvalgybą. Ordino vadovybė nieko nežinojo apie žemaičių pasiruošimus žygiui, kariuomenės telkimą, apie jos išžygiavimą prie Heiligenbergo. Antraip, magistras Vilekinas būtų neskubėjęs palikti Heiligenbergą. Jis, be abejo, būtų laukęs užpuolikų. Naujoje pilyje jis būtų galėjęs nesunkiai atremti žemaičių antpuolį. Kronikoje taip eilijuojama:

*"Netrukus skubiai atžygiavo
iš Žemaičių kariuomenė.
Jie taip pat yra vadinami lietuviais,
tai labai pikti pagonyš.
Atžygiavo jų didelės jėgos.
Jie atvyko jau kitą dieną,
kai broliai su savo pulku
grįžo atgal į Rygą".*

Tą 1286-1287 m. žemaičių žiemos žygį į Žiemgalą gan smulkiai randame aprašytą Livonijos eiliuotojo kronikoje. Iš jos galima sužinoti apie žemaičių taktinius veiksmus, ordino vartotų ginklų veiksmingumą, pilies apgulos techniką ir kita. Kronikos autorius gana tiksliai, be išsigalvojimų ir fantazijos, pateikia kovos vaizdą prie pilies sienų. Kronikoje puolimas vaizduojamas net 167 eilutėse (9961-10128 eil.). Žemaičiams talkino netoli buvusi žiemgalių Tervetės pilies kariuomenė.

Atžygiavusi žemaičių kariuomenė, pirmiausia turėjo įsirengti stovyklą, kad galėtų pradėti ir kurį laiką tęsti Heiligenbergo apgultį:

⁶ Livonijos eiliuotoji kronika, 9961-10200 eilutė - laisvas vertimas.

*"Jų kariuomenė įsikūrė
lauke aplink pilį.
Palapinių pagonyms neturėjo;
iš medžių ir iš krūmų šakų
jie mokėjo pasistatyti
šilumai ir šalčiui
atsparias būdas.
Jie daug jų pristatė
priešais pilį, teisybę sakau".*

Kronikos autorius, toliau eiliuodamas, įspėja, kad Tervetės ir Heiligenbergo pilių igulos buvo viena kitai pikti priešai. Todėl kova, kuri tuoj ir prasidėjo, buvo žiauri abiem pusėms: "Daug jų /abejose pilyse/ toje kovoje nukentėjo".

Abi pilis skyrė siauras slėnis, kuriame ir vyko smarkios kautynės tarp apgultųjų ir užpuolikų:

*"Tarp pilių buvo maža loma;
visi skubiai išėjo į ją,
iš abiejų pilių - į tą slėnį;
abi kariuomenės išėjo vienu metu.
Kai lietuvių kariuomenė atvyko,
ką jūs jau žinote,
žiemgaliai džiūgavo.
Neilgai jie ten delsė:
žiemgaliai su savo svečiais
nuskubėjo prie pilies,
kuri čia nurodyta".*

Puolimą pradėjo žemaičiai, talkinami Tervetės žiemgalių igulos. Puolami buvo Heiligenbergo pilies vartai. Žemaičiai tikėjosi staigiai įsiveržti į pilį. Tačiau prie vartų greitai susitelkė riterių būrys, kurį rėmė svaidomomis ietimis ginkluoti kariai, (Kronikoje- "knechtai"), ir svarbiausia - būrys šaulių-arbaletininkų. Arbaletas - nulėmė kautynes prie Heiligenbergo pilies vartų. Šios kautynės yra vaizdžiai aprašytos Kronikoje:

*"Tą pastebėję, broliai
greitai susitelkė prie vartų:
ten jie rado savo priešus,
lietuvių galingą kariuomenę.
Broliai pasiruošė kovai.
Tarp jų buvo karžygių*

*ir drąsių rinktinių knechtų:
drąsiai prie jų stovėjusių,
nė vienas jų nenorėjo pasitraukti.
Tada pradėjo svaidyti ietis
krikščionys į ten, pagonys į čia.
Pradėjo šaudyti arbaletais,
lietuviams tas labai pakenkė,
jie pradėjo iš ten trauktis,
palikę brolius ten stovėti.
Tose kautynėse krito
priešais pilį vienas brolis.
Kiek pagonių žuvo - nežinau:
matėsi, daug jų iš ten išnešė,
broliai jiems jau neberūpėjo".*

Žinome, kad Heiligenbergo įguloje buvo 350 karių ir būrys riterių. Paprastai svarbesnių pilių įguloje būdavo 12 ar daugiau kryžiuočių brolių riterių. Matyt ir Heiligenberge, svarbios paskirties pilyje, tų riterių buvo ne mažiau kaip 12. Šių kryžiuočių jėgų pakako atmušti žemaičių impulsyviai pradėtą pilies vartų puolimą. Jo metu išryškėjo veiksmingesnio ir taiklesnio ginklo - arbaletu - pranašumas prieš paprastas svaidomasias ietis ar lankines strėles.

Žygiui ir antpuoliui vadovavęs žemaičių vadas (jo vardas kronikininkui liko nežinomas) įsitikinęs, kad tiesioginiu puolimu į kryžiuočių pilį neįsiverš, todėl puolimą nutraukė. Žemaičių vadas sušaukė vyresniusius pasitarti ir nuspręsti, kaip tęsti pilies puolimą, nes vien narsumo ir drąsos neužteko.

*"Žemaičiai dar daugiau įpyko.
Matėsi juos suėjus pasitarti.
Jiems rūpėjo paimti pilį:
bet tai buvo jų nesėkmė".*

Skubiai pastatyta Heiligenbergo pilis (žemių ir medžių konstrukcija) buvo sustiprinta giliais grioviais ir aukštais žemių pylimais. Tokiai piliai užkariauti žemaičiai turėjo pasigaminti atitinkamus įrankius - kronikose vadinamus apgulos mašinomis (ribalde). Žemaičiai pilių gynimo patirtį turėjo nemažą ir žinojo, kokias tais laikais apgulos mašinas vartodavo jų priešai.

*"Jie siuntė savo drąsius karžygius
į girią pargabenti medžių
Jie atgabeno rąstų ir lentų*

*ir sukrovė lauke (apie pilį).
Iš jų jie pastatė didžiules apgulos mašinas".*

Kronika neišvardija, kokias apgulos mašinas žemaičiai statėsi. Iš kovos eigos atrodo, kad jie statė siengriovius - taranus, kuriuos pristūmė prie pilies sienų. Prieš tai jie užvertė ir užkimšo pilies griovius medžių rąstais, šakų ryšuliais. Gal buvo pastatę ir apgulos bokštą (ebenhoe), tačiau Kronika to nemini.

Kaip žemaičiai ruošiasi puolimui, buvo atidžiai stebima iš Heiligenbergo pilies. Pilies įgula ne vien tik žiūrėjo, ką veikia priešai. Įgulos vyrai sparčiai dirbo vis tvirtindami pilį, net bokštą pilyje greitosiomis surentė:

*"Laukas buvo ilgas ir atviras,
viskas, ką jie darė, aiškiai matėsi.
Panašiai ir broliai
dirbo be poilsio,
ir naktį, ir dieną:
jie pylė pylimus ir kasė grovius.
Bokštas buvo pastatytas.
Broliams buvo daug darbo,
bet niekam jis neįkyrėjo.
Visi kariai (knechtai) dirbo noriai,
ir pašauktieji - vietiniai - taip pat;
niekas nevensė bet kokio darbo.
Kai pilis buvo paruošta gintis,
vyrai buvo paskirstyti kovai
su priešų kariuomene.*

Žemaičiai ruošėsi pilies puolimui dešimt dienų, nors darbas virte virė:

*"Noriu pasakyti apie pagonių darbus:
jie per dešimtį dienų
pastatė daug didelių apgulos mašinų.
Darbas jų visai nevargino,
medžių grioviams užpildyti
jie atgabeno tūkstančius vežimų".*

Vienuoliktą apgulos dieną žemaičiai ir žiemgaliai pradėjo pilies puolimą. Kronikoje iš karto eilijuojama apie labai narsiai kovojusių žemaičių pralaimėjimą, pilies antpuolio atmušimą, nors per užpiltus pilies apsauginius griovius jiems buvo pasisekė siengriovius pristumti prie pat sienų:

*"Vienuoliktą dieną
daugelį pagonių ištiko nelaimė,
jų kūnai krito čia negyvi,
o jų sielas ištiko didelis vargas.
Ėjo smarkus puolimas,
daug apgulos mašinių
pagonys pristūmė prie griovio.
Bet kai kurie krito negyvi,
jie nepasiekė kalvos".*

Pagrindinis ginklas, kurį vartodami livoniečiai atmušė antpuolį, buvo arbaletas. Nuo tos šaudyklės taiklių strėlių, pramušančių lengvą šarvuotę, kar-tais ir skydą, krito daug užpuolikų. Apie tai vaizdžiai eiliuojama Kronikoje. Tuo tarpu žemaičių pagrindinis puolamasis ginklas buvo svaidomoji ietis, lankinės strėlės:

*"Broliai atliko karžygiškus darbus,
daug pagonių jie nušovė /arbaletais/.
Pavojaus spaudžiami lietuviai
nenorėjo iš puolimo trauktis.
Jie stovėjo lyg mūro siena,
matėsi, kaip pagonys svaidė ietis.
Tačiau daugeliui taip atsitiko,
kad pasilenkus žemyn,
sąnariai atsisakė tarnauti
ir susmukdavo ant žemės.
Ieties toks jau nebesvaidė:
taip būdavo, jei strėlė kliudydavo,
daugelį ištiko mirtis".*

Žemaičiai (Kronikos lietuviai) ir žiemgaliai, nors mirtinai sužeisti, kovojo atkakliai, nesitraukdami iš vietos. Siengriovius ir kitas apgulos priemones jie buvo pristūmę prie pilies, tačiau akmensvaidės (bliden) iš pilies jas daužė sunkiais akmenimis, o gynėjai apšaudė arbaletais iš pastatyto pilyje bokšto. Pilies gynėjai matė savo ginklų puikumą, matė, kaip sužeistieji vienas po kito palydovų buvo išvedami iš kovos lauko:

*"Tačiau lietuviai nesiliovė kautis;
jie buvo pasiryžę
pasiimti iš brolių grobį:
tačiau daug jų dėl to žuvo.
Matėsi daug vyrų,*

*žemaičių išvedamų⁷,
kaip vokiečiai jaunąją veda.
Baltas sniegas atrodė lyg kraujas,
visas laukas - kraujo spalvos.
Broliai greitai pamatė
prie griovio stovinčias apgulos mašinas:
ir jas apšaudė akmensvaidėm.
Pagonių būklė buvo sunki,
jie patyrė didelių nuostolių
ir paliko apgulos mašinas.
Daug negyvų jie paliko ten gulėti,
kai spruko nuo pylimo".*

Kronikoje yra prie pilies kovų pabaigos vaizdelis. Jei juo galima tikėti, tai užpuolikai žemaičiai net žūdami "begėdiškai" išreiškė savo neapykantą kryžiuočiams:

*"Daug iš jų pasielgė begėdiškai,
kai kliudyti (arbaletu) krisdavo žemėn,
pakeldavo savo kojas pilies link,
mirčiai pakertant jų širdis.
Daugeliui taip atsitiko,
kad traukiamą už kojų
jo draugas pabėgo palikdamas.
Ir taip tęsėsi visą dieną".*

Kovos prie pilies vyko visą dieną. Vakarui užėjus, žemaičiai ir žiemgaliai turėjo nutraukti bevaisį ir jiems labai nuostolingą antpuolį. Užpuolikai nepajėgė ant pilies sienų nei užkopti, nei jų pralaužti. Kronikoje aprašyta kovos pabaiga ir žemaičių pasiruošimas pasitraukti.

*"Negaliu išpasakoti
neišpasakytą krikščionių džiūgavimą,
kai jiems žiūrint ėmė kritusių lavonus rinkti
į vieną vietą ir krauti į roges.
Pagonių drąsa krito,
nes daug jų žuvo
nuo (arbaletų) šūvių, kaip jau sakiau.
Kai atėjo vakaras,*

⁷ 10073-10075 eilutė - laisvas vertimas, "man sach der Sameiten/vilmanchen man hin leiten, als man die dut-schen brute tut".

*ir baigėsi jų puolimas,
jie tuoj sudegino visus kritusius.
Po to jie grįžo atgal
į savo kraštą, gabendami sužeistuosius.
Daugelis jų vėliau mirė.
Jie labai dejavo dėl savo nelaimės,
kuri juos ištiko prie Heiligenbergo.
Tas žygis buvo apmaudus
tiems, kurie prarado savo draugus
antpuolio metu nukautus.
Ten jų žuvo pusketvirto šimto,
daug pagonių buvo sunkiai sužeistų,
kurie niekad ir nepasveiko”.*

Pagal Kroniką, 350 žuvusių ir dar daugiau turėdami sužeistų, žemaičiai pagaliau pasitraukė. Heiligenbergo pilis išsilaikė. Bet išliko grėsmė žiemgalių Tervetės piliai ir visai vidurinei Žiemgalai. Žiemgalių būklė buvo sunki. Tikriausiai Tervetės įgula nukentėjo ne mažiau kaip žemaičių pulkas. Jos pajėgumas smarkiai sumažėjo. Tervetės įgula prarado pasitikėjimą ir viltį apsiginti:

*”Broliai liko neišvaryti,
jie pasiliko Heiligenberge
prieš žiemgalių valią.
Pagonys dėl to visai nesidžiaugė.
Po užpuolimo
trečią dieną to
žiemgaliai ėmė tartis:
jie buvo labai įtūžę,
tačiau jie visi sutarė
ir sudegino savo Tervetę.
Jie tuoj visi išvyko
į pilį, vadinamą Raktę.
Heiligenbergiečiai tuomet
dėkojo Dievui ir džiūgavo”.*

Žemaičių karo žygio nepasisėkimo padariniai žiemgaliams buvo sunkūs. Jie neteko savo stipriausios pilies, sostinė vadinamos. Visa vidurinė Žiemgala pateko ordino valdžion. Laisvos liko tik pačios piečiausios Žiemgalos apygardos, prie Žemaičių. Nors žiemgalių dvasia dar buvo tvirta ir jie turėjo keletą gražių laimėjimų prieš kryžiuočius, jiems atėjo sunkūs laikai. Heiligen-

bergo pilis buvo pastatyta Žiemgalos krašto viduryje - didelė, nenugalima, nuolatinė grėsmė žiemgalių laisvei.

Kronikoje pabrėžiamas svarbus Heiligenbergo vaidmuo kovose su laisvųjų žiemgalių pietinėmis apygardomis. Tik dėl tos pilies žlugo Tervetė. Ne veltui žinia apie Tervetės sudegimą "nuoširdžiai nudžiugino magistrą". Naujajai ordino piliai buvo parinktas toks ypatingas vardas: " ir ji buvo vadinama Šventuoju Kalnu". Džiaugdamasis, kad naujosios pilies "vardas buvo dažnai minimas", kronininkas taip eilavo:

*"Tos pilies įgula
buvo taip veikli,
kad priešams labai kenkė.
Dėl jos kartais nukentėdavo
ir Raktės, ir Dobės pilys.
Jie negalėjo apsiginti
nuo atžygiuojančio brolių pulko
dažnai jų nelaimėi.
Žiemgaliams buvo skaudu,
kad jie taip dažnai atjodavo.
Ta pilis juos vargino.
Dėl jos jie patyrė daug žalos
ir turtu, ir žmonėmis;
tą viską išskaičiuoti
reiketų per ilgai kalbėti".*

Kronikoje toliau kalbama apie Heiligenbergo įgulos nuolatos varginamų žiemgalių išgyvenimus. Jie vis narsiai tebekovojo, jų atrama buvo kelios išlikusios laisvos pilys. Tačiau kronikininkas pabrėžia, kad galų gale žiemgaliai kautynės pralaimėdavę, kai kryžiuočiai pavartodavę arbaletus, prieš juos bejėgiai buvo ir žemaičiai:

*"Jie dainavo graudžias dainas
apie draugus ir giminaičius;
ir pradėjo galvoti klastą,
kaip atkeršyti už tai.
Neapykantos pilni jie sueidavo dažnai
ir gausiai priešais pilį
Bet jie būdavo atremiami
narsiai, ten pat priešais vartus:
ten jie susidurdavo su broliais
ir narsiais rinktiniais knechtais,*

*ir iš vietinių parinktais narsuoliais.
Kai žiemgaliai ten
atžygiuodavo prieš brolių būrį,
vienai su kitais susikaudavo:
jei senais laikais taip būt kovojęs Ecké
ir Ditterich von Berne⁸,
daug garbės jie būtų užtarnavę.
Daug ir žygių buvo vykdyta,
bet kai pradėdavo šaudyti arbaletais,
jie grįždavo atgal į savo kraštą.
Daug jų likdavo gulėti negyvų.
Tokios tai pramogos ten vyko
eilę dienų prie pilies".*

Kronikoje pripažįstama, kad ir Heiligenbergo pilies įgulai gyventi ir kovoti viduryje nepasiduodančio krašto taip pat buvo labai nelengva:

*"Broliams buvo daug darbo,
tačiau jiems neįkyrėjo.
Sergėti, kirsti ir kasti,
tokios buvo jų pramogos;
sienojus kilnojo ir nešiojo
broliai, retai kada skųsdamiesi,
kaip ir dėl kitų vargų.
Jie vienas kitą gerbė,
o priešus atremdavo".*

Dažni, staigūs ir netikėti puldinėjimai vis bandant įsiveržti pilin pro vartus, likdavo nevaisingi. Galų gale žiemgaliai įsitikino, kad priešų įgulos jie neišprašys iš savo krašto, nors ir kaip dažnai, ir kaip drąsiai jie puldinėtų jų pilį. Pagaliau savųjų nuostoliai pasidarė per daug dideli ir labai skausmingi, ypač daug jų žūdavo nuo arbaletų strėlių. Žiemgalių vadai nusprendė nutraukti tuos dažnus ir nuostolingus pilies vartų puldinėjimus. Vietoj to jie pasiryžo saugoti ir ginti kelius, kuriais vyko tiekimas pilies įgulai:

*"Žiemgalius ėmė slėgti rūpesčiai.
Tokia kova pagaliau žiemgaliams įgriso,
nes daug jų žuvo mušautų,
todėl vis mažiau jų atvykdavo.
Kelius, kurie į Heiligenbergo pilį vedė,*

⁸ Ecke ir Ditterich von Berne - gilios senovės vokiečių didvyriai iš W.Grimm Deutschen Heldensagen.

*jie pradėjo sergėti:
jei ką pagaudavo ant kelio,
tas liko gyvas tik pagal jų norą,
arba turėjo mirti, ar atiduoti savo turtą".*

Kodėl žemaičiai ir Lietuva stipriau neparėmė narsųjų žiemgalių ir lyg nustojo teikusi paramą, kai jos labiausiai reikėjo? Atsakymą į tą klausimą rasti nelengva. Gal todėl, kad kaip tik tuomet Lietuva rengė žygius į Rytus, į Rusiją. Didžiojo kunigaikščio Daumanto žuvinimas ir naujo valdovo įsitvirtinimas galėjo turėti įtakos ir Livonijos fronte. Gan gyva lietuvių veikla prieš lenkus taip pat galėjo trukdyti susikaupti kitur. Tačiau žiemgaliai jautė, jog turi saugų užnugarį, ir, remiami Žemaičių, jie dar kartą parodė savo nepaprastą drąsą ir narsumą dar tą pačią žiemą puldami Rygos kryptimi, o kitų metų (1287) pavasarį net smarkiai sumušdami ordino kariuomenę.